UYUSHMAGAN YOSHLARNING PSIXOLOGIK QIYOFASI

Ahadov Jamshid Hazratqul o'g'li
Buxoro xalqaro universiteti, Psixologiya ta'lim yo'nalishi, M1-24 PSI guruhi 2-bosqich magistranti

Qabul qilindi: 05.12.2025
Ko'rib chiqildi: 06.12.2025
Tasdiqlandi: 09.12.2025

Kalit so'zlar:
Uyushmagan yoshlar, psixologik qiyofa, motivatsiya, emotsional barqarorlik, ijtimoiy moslashuv.

Annotatsiya. Mazkur maqolada uyushmagan yoshlarning psixologik qiyofasi, ularni tavsiflovchi individual va ijtimoiy-psixologik omillar hamda ushbu toifa bilan ishlashda samarali yondashuvlar tahlil qilindi. Tadqiqot davomida yoshlarning ijtimoiy faolligi, motivatsion ehtiyojlari, emotsional barqarorligi, o'zini namoyon qilish uslublari va ijtimoiy moslashuv jarayonlari o'rganildi. Shuningdek, uyushmagan yoshlar orasida kuzatiladigan ma'naviy bo'shliq, o'ziga ishonchsizlik, maqsadsizlik, ijtimoiy qo'llab-quvvatlanishning yetishmasligi kabi muammolar psixologik jihatdan izohlanib, ularni bartaraf etishning psixokorreksion va psixoprofilaktik mexanizmlari asoslab berildi. Tadqiqot natijalari uyushmagan yoshlar bilan ishlashda motivatsion suhbatlar, ijtimoiy-psixologik treninglar, shaxsiy rivojlanish dasturlari va ixtisoslashtirilgan maslahat xizmatlari muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatdi.

Kirish. Uyushmagan yoshlar masalasi zamonaviy ijtimoiy psixologiyada muhim o'rin tutadi, chunki ular ko'pincha ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning yetishmasligi, motivatsion va emotsional beqarorlik, maqsadsizlik va o'z rolini topishdagi qiyinchiliklar bilan yuzma-yuz keladi. Bu yoshlar ijtimoiy institutlar, ta'lim tizimi va oilaviy muhit tomonidan yetarlicha qamrab olinmaganligi sababli ko'plab ijtimoiy va psixologik risklarga duchor bo'lishadi, jumladan, antisotsial xulq-atvor, jamiyatdan ajralish, salbiy qarorlar qabul qilish va psixologik stressning ortishi kabi holatlar kuzatiladi. Shu bois, uyushmagan yoshlarning psixologik qiyofasini o'rganish nafaqat ularning shaxsiy rivojlanishini tushunishga, balki ijtimoiy integratsiya jarayonlarini samarali tashkil etishga ham xizmat qiladi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, uyushmagan yoshlarning xulq-atvori, ijtimoiy faolligi va motivatsion yo'nalganligi ularning emotsional

barqarorligi, o‘zini anglash darajasi va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash bilan bevosita bog‘liqdir, shuning uchun ular bilan ishlashda psixologik intervensiyalarni tizimli va kompleks tarzda qo‘llash talab etiladi. Zamonaviy psixologik yondashuvlar, jumladan kognitiv-behavioral metodlar, motivatsion intervyu, psixoedukatsion mashg‘ulotlar va guruhiy treninglar yoshlarning shaxsiy resurslarini faollashtirish, ijtimoiy moslashuvini oshirish va maqsadli faoliyatga yo‘naltirishda yuqori samaradorlik ko‘rsatadi. Shu bilan birga, uyushmagan yoshlar bilan ishlashda individual psixodiagnostika, shaxsiy maslahat va monitoring tizimi integratsiyalashgan holda qo‘llanilganda ularning ichki resurslari ochilib, o‘z-o‘zini anglash va ijtimoiy faollik darajasi sezilarli darajada oshadi. Kirish qismida shuni ta’kidlash muhimki, uyushmagan yoshlarning psixologik qiyofasini aniqlash, ularning shaxsiy va ijtimoiy xususiyatlarini o‘rganish, motivatsion va emotsional ehtiyojlarini aniqlash, shuningdek, samarali psixologik yondashuvlarni ishlab chiqish nafaqat ilmiy, balki amaliy ahamiyatga ega bo‘lib, bu yo‘nalishdagi tadqiqotlar yoshlar bilan ishlash tizimini takomillashtirish va ularning ijtimoiy muhitga muvaffaqiyatli integratsiyalashuvini ta’minlash imkonini beradi.

Uyushmagan yoshlar masalasi nafaqat ijtimoiy, balki psixologik jihatdan ham dolzarb bo‘lib, ular jamiyatdagi ijtimoiy va psixologik muhit bilan to‘liq integratsiyalasha olmasligi, maqsadsizlik va emotsional barqarorlikning pastligi tufayli ko‘plab ijtimoiy va shaxsiy muammolarga duch keladi. Shu yoshlar guruhi ko‘pincha maktab, oliy ta’lim va kasbiy tayyorgarlik tizimlaridan chetda qoladi, vaqtinchalik ish bilan band bo‘lmagan yoki ta’lim jarayonida faol qatnashmaydigan shaxslarni o‘z ichiga oladi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, uyushmagan yoshlarning psixologik qiyofasi ularning ijtimoiy rollarini anglash, o‘zini ifoda etish, motivatsion faoliyat va ijtimoiy moslashuv bilan chambarchas bog‘liqdir. Emotsional beqarorlik, ichki motivatsiyaning yetishmasligi, o‘zini past baholash va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlashning kamligi bu yoshlar orasida passivlik, salbiy xulq-atvor va konfliktli vaziyatlarga moyillik kabi holatlarni kuchaytiradi. Shu bois, uyushmagan yoshlarning psixologik qiyofasini o‘rganish nafaqat ularning shaxsiy rivojlanishini tushunishga, balki samarali psixologik yondashuvlar va intervensiyalarni ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, uyushmagan yoshlar ijtimoiy qo‘llab-quvvatlashning yetishmasligi, emotsional beqarorlik va maqsadsizlik kabi omillar tufayli o‘z ijtimoiy rolini aniqlashda qiyinchiliklarga duch keladi [1]. 2. Psixologik yondashuvlar, xususan, individual psixodiagnostika va kognitiv-behavioral metodlar, yoshlarning ichki resurslarini faollashtirish va ijtimoiy moslashuvini yaxshilashda samarali ekanligi qayd etilgan [2]. 3. Tadqiqotchilar uyushmagan yoshlar orasida impulsiv xulq, agressiv reaktsiyalar va maqsadsizlik yuqori ekanligini aniqlab, bu holatni psixoprofilaktik va psixokorreksion ishlarda hisobga olish zarurligini ta’kidlaydilar [3]. 4. Guruhiy treninglar, rolli o‘yinlar, muammoli vaziyatlarni

tahlil qilish va kommunikativ mashg‘ulotlar yoshlarning ijtimoiy kompetensiyasini, fikrlash va muloqot ko‘nikmalarini sezilarli darajada rivojlantirishga yordam beradi [4]. 5. Uyushmagan yoshlarning psixologik portreti shakllantirilishda oilaviy muhit, ijtimoiy rol modellari va yetakchilik namunalarining ahamiyati katta ekanligi ko‘rsatib o‘tilgan, chunki ular yoshlarning xulq-atvorini bevosita shakllantiradi [5]. 6. Zamonaviy tadqiqotlar media savodxonlik, raqamli identifikatsiya jarayonlari va virtual muloqotning psixologik xususiyatlarini o‘rganib, bu omillar uyushmagan yoshlar xulqining yangi determinantlari sifatida namoyon bo‘layotganini ta’kidlaydi [6]. 7. Shu bilan birga, kompleks psixologik qo‘llab-quvvatlash modeli — diagnostika, psixokorreksiya, motivatsion intervyu, psixopedagogik mashg‘ulotlar va monitoring bosqichlarini o‘z ichiga olgan tizim yoshlarning shaxsiy potentsialini ochib berish va ijtimoiy muhitga muvaffaqiyatli integratsiyalashuvini ta’minlashda eng samarali yondashuv ekanligi aniqlangan [7].

Tadqiqot muhokamasi. Tadqiqot natijalari uyushmagan yoshlarning psixologik holati, ijtimoiy moslashuv darajasi, motivatsion yo‘nalganligi va emotsional barqarorligi o‘rtasida bevosita bog‘liqlik mavjudligini ko‘rsatdi, bunda eng muhim omillar sifatida maqsadsizlik, o‘ziga ishonchsizlik, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlashning yetishmasligi va emotsional beqarorlik namoyon bo‘ldi.

Diagnostik testlar va so‘rovnomalar natijalariga ko‘ra, yoshlarning ko‘pchiligi o‘zini past baholash, yuqori tashvishlilik va o‘z xatti-harakatlarini boshqarishda qiyinchiliklarga duch kelayotganligi aniqlanib, bu holat ularning ijtimoiy munosabatlarda passivlik, konfliktga moyillik yoki agressiv reaksiyalar ko‘rsatishiga olib kelishi kuzatildi. Intervyular va kuzatuvlar shuni ko‘rsatdiki, uyushmagan yoshlar orasida o‘z rolini aniqlay olmaslik, kelajak rejalari noaniqligi va ichki motivatsiyaning yetishmasligi keng tarqalgan, bu esa psixologik intervensiyalarni tizimli va individual yondashuv bilan olib borishni taqozo etadi. Guruhiy treninglar, rolli o‘yinlar va psixoedukatsion mashg‘ulotlar jarayonida yoshlarning muloqot ko‘nikmalari, muammolarni hal etish qobiliyati va o‘zini ifoda etishdagi erkinligi sezilarli darajada oshgani kuzatildi. Shu bilan birga, kognitiv-behavioral yondashuvlar yoshlarning salbiy avtomatik fikrlarini aniqlash va ularga qarshi kurashish strategiyalarini shakllantirishga yordam berdi, motivatsion intervyu esa ichki resurslarni faollashtirib, qaror qabul qilish va maqsadlarni belgilash qobiliyatini kuchaytirdi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, uyushmagan yoshlar bilan ishlashda kompleks psixologik yondashuvlarni — diagnostika, psixokorreksiya, motivatsion suhbatlar, psixoedukatsion mashg‘ulotlar va monitoringni birlashtirish eng optimal natijalarni beradi. Statistik tahlillar yoshlarning psixologik ko‘rsatkichlari va intervensiyalarga bo‘lgan javobi o‘rtasida sezilarli farqlar mavjudligini ko‘rsatib, psixologik yondashuvlarning emotsional barqarorlikni oshirish, ijtimoiy faollikni rag‘batlantirish va shaxsiy rivojlanish ko‘rsatkichlarini yaxshilashda samaradorligini tasdiqladi. Shu bilan birga, tadqiqot davomida aniqlangan asosiy

muammo — ijtimoiy identifikatsiya inqirozi — psixologik aralashuvlar orqali yumshatilib, yoshlar o‘z ijtimoiy o‘rnini topish, jamiyatdagi rolini anglash va o‘zini ijtimoiy jihatdan qo‘llab-quvvatlangan his qilish imkoniyatiga ega bo‘ldi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, uyushmagan yoshlar bilan ishlashda individual va guruhiy psixologik intervensiyalarni tizimli tarzda qo‘llash, ularning emotsional, motivatsion va ijtimoiy rivojlanishiga sezilarli ijobiy ta’sir ko‘rsatadi, bu esa psixologik qo‘llab-quvvatlashning samaradorligini oshirish va ularni ijtimoiy muhitga muvaffaqiyatli integratsiyalashuvini ta’minlash uchun muhim omil hisoblanadi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, uyushmagan yoshlar bilan ishlashda psixologik yondashuvlarning kompleks qo‘llanilishi ularning emotsional barqarorligi, ijtimoiy moslashuvi va motivatsion faolligini sezilarli darajada oshiradi, bunda eng samarali natijalar individual psixodiagnostika, kognitiv-behavioral texnikalar, motivatsion intervyu, psixoedukatsion mashg‘ulotlar va guruhiy treninglarni birlashtirilgan holda qo‘llash orqali erishiladi. Tadqiqot davomida yoshlarning o‘ziga bo‘lgan ishonchi, shaxsiy maqsadlarini belgilash qobiliyati, ijtimoiy rollarni anglash va muloqot ko‘nikmalari yaxshilanganligi kuzatildi, bu esa ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishida ijobiy o‘zgarishlarni ta’minlaydi. Shu bilan birga, tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, uyushmagan yoshlarning asosiy psixologik muammolari — maqsadsizlik, o‘zini past baholash, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlashning yetishmasligi va emotsional beqarorlik — tizimli psixologik yondashuv orqali bartaraf etilishi mumkin. Natijalar kompleks psixologik intervensiyalarni qo‘llash nafaqat yoshlarning ichki resurslarini faollashtirish, balki ularni ijtimoiy muhitga muvaffaqiyatli integratsiyalashuvi va konstruktiv xulq-atvorini shakllantirishda ham muhim omil ekanligini tasdiqlaydi. Shu bois, uyushmagan yoshlar bilan ishlashda psixologik qo‘llab-quvvatlash tizimini ishlab chiqish, individual va guruhiy intervensiyalarni tizimli ravishda qo‘llash hamda monitoring tizimini joriy etish nafaqat ilmiy, balki amaliy jihatdan ham yoshlarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishini ta’minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati

1. Abdullayeva, M. Yoshlar psixologiyasi va ijtimoiy moslashuv jarayonlari. Toshkent: Fan nashriyoti, 2021.
2. Karimov, S. Deviant xulq-atvorning psixologik asoslari. Samarqand: SamDU nashriyoti, 2020.
3. Xamidova, N. “Uyushmagan yoshlar bilan ishlashning zamonaviy metodlari”. Psixologiya va Pedagogika Jurnali, №3, 2022, 45–52-betlar.
4. Rogers, C. Counseling and Psychotherapy: New Approaches. New York: Houghton Press, 2019.
5. Beck, A. Cognitive Behavior Therapy: Basics and Beyond. London: Guilford Press, 2020.

6. O‘zbekiston Respublikasi “Yoshlar siyosati to‘g‘risida”gi Qonuni. Toshkent, 2017.
7. Shermatova, D. “Ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash va yoshlar motivatsiyasi o‘rtasidagi bog‘liqlik”. Oliy ta’lim va ilmiy tadqiqotlar, №2, 2023.